

DANS ETMEK YA DA ETMEMEK: KUZEY YUNANİSTAN SINIRINDA DANS İKİLEMİ*

To Dance or not to Dance: Dancing Dilemmas in a Border Region in Northern Greece

Ioannis MANOS

Çeviren: Bahar Dilara SEMİZ*

ÖZET

Yunanistan'ın kuzeybatı sınırındaki Florina bölgesinde, 1800'lerin sonundan itibaren milliyetçiliğin bütüncül dayatmaları çeşitli aidiyet grupları oluşturdu. Aidiyet kategorileri 1920'lerdeki göçlerle çeşitlendi. Bu kategorilerin üyeleri yıllar içinde değişen politik dengelerin karşısında kimliklerini muhafaza etmenin yollarını aradı. Bireylerin hangi gruba ait olduklarını göstermelerinin yollarından biri de dansı. 19. yüzyılda dans, bölgedeki kimlik oluşum sürecinde önemli rol oynadı. 20. yüzyılın ortalarında ise çeşitli kişiler ve kurumlar aracılığıyla dans bölgede farklı anlamlar kazandı. Etnik açıdan birçok farklı gruba ev sahipliği yapan Florina bölgesinde, Slav dilini kullanan Dopioiler 1990'larda çeşitli siyasi hareketlerin nesnesi haline geldiler. Bu siyasi hareketler sonucunda ise dans etkinlikleri Yunan ya da Makedon olmayı gösteren birer araç olarak algılanmaya başlandı. Dansın Dopioi halkı bağlamında politik bir boyut kazanması bu grubun üyelerini dans etmek ya da etmemek ikilemiyle yüz yüze getirdi. Buna rağmen Dopioilerin bölgedeki duruşu her türlü etkene karşın grupların kendilerine özgürlük alanı sağlayan ya da diğer kimliklerden fazlasını sunan kimlikleri benimsediklerini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Dans, kimlik, milliyetçi ideoloji, Florina bölgesi, Yunan.

ABSTRACT

The imposition of totalizing national ideologies in the Florina region of northwestern border of Greece in end of the 1880's has led to the construction of several categories of belonging. The categories of belonging became varied with the migrations. Members of these categories looked for ways to protect their identity in the face of political balances that have changed over the years. The dance was

* Bu makalenin çevirisi için 18.11.2020 tarihinde Ioannis Manos'tan yazılı izin alınmıştır. Makalenin orijinal künyesi: Manos, Ioannis (2003). "To Dance or not to Dance: Dancing Dilemmas in a Border Region in Northern Greece". *Focaal: European Journal of Anthropology*, (Special Section on European States at Their Borderlands: Cultures of Support and Subversion in Border Regions), 41: 21-32.

* Yüksek Lisans Öğrencisi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Çanakkale/Türkiye. E-posta: dilarasemz@gmail.com. ORCID ID: 0000-0001-7106-6961.

one of the ways that individuals showed which group they belonged to. Dance had an important role in the process of identity formation in the region in the nineteenth century. In the mid-twentieth century, dance took on different meanings in the region by the various individuals and institutions. In the Florina region, home to many ethnically diverse groups, Dopioi using the Slavic language became the object of various political movements in the 1990's. As a result of these political movements, dance activities began to be perceived as a means of being Greek or Macedonian. The fact that the dance took on a political dimension in the context of the Dopioi people brought the members of this group face to face with the dilemma of to dance or not to dance. Despite this, the attitude of Dopioi in the region shows that, despite all factors, groups adopt identities that provide them with a space for freedom or offer more than other identities.

Keywords: Dance, identity, national ideologies, Florina region, Greek.

Giriş

Milliyetçi fikirlerin farklı güçler tarafından bütünleştirici dayatmaları, 19. yüzyılın sonlarından itibaren Yunanistan'ın kuzeybatısındaki Florina bölgesinde sıkça karşılaşılan ve çeşitli aidiyet kategorilerinin oluşmasına yol açan bir uygulama olmuştur. Yunan devleti, diğer çeşitli bileşenlerin arasında, bu etnik kategorileri kültürel olarak farklı ve homojen birimler olarak algıladı ve bu milliyetçi düşünceleri ilgili grupların üyelerine empoze etti. Bu makale en küçük birimlere kadar yerel halka ve bireylere odaklanmıştır. Kimliğe, durumlara karşı değişen bir tutum takınarak, bireylerin kendilerini milli farklılıklarıyla ilgili egemen söylemlere karşı nasıl konumlandığına ve bu konumlandırmanın durumsal değişimlerdeki işlevlerine dikkat çeker. Dans, bireylerin konumlarını ifade ettikleri araçlardan biridir.¹

20 Temmuz 1999'da Kuzey Yunanistan'ın Florina bölgesinde bulunan Meliti köyünde takvimdeki en önemli günlerden biri olan İlyas Peygamber'in bayramı kutlandı. Sabah tüm köy kilisedeki ayine katıldı, öğlen aileler misafirleriyle birlikte evlerinde yemek yedi ve akşam ise iki ayrı dans şenliği yapıldı. Bu kutlamalara katılan ziyaretçiler düzenlenen iki ayrı şenlikten birini "fêtes" veya "glendi" ya da birini Yunan şenliği diğerini ise

¹ Bu makale, 26-29 Temmuz 2000'de Krakow, Polonya'da Avrupa Sosyal Antropologlar Birliği'nin (EASA) 6. bienalinde düzenlenen *Devletler ve Sınırlar: Uluslararası Sınırlarda Yıkım ve Destek Çalıştayı*'nda sunulan bir bildiriye dayanmaktadır. Bu makale hakkındaki teşvikleri ve eleştirel yorumları için çalıştayın organizatörleri, Hastings Donnan ve Thomas Wilson'a en derin teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Bu makalede ayrıca Jane Cowan, Irene Loutzaki, Georgios Agelopoulos, Helena Wulff, Susanne Schwalgin, Vasilis Gounaris, Anastasia Karakasidou, Georgios Christidis ve Tasos Telloglou'nun detaylı okumaları ve eleştirilerinden oldukça faydalanıldı.

Makedon Őenliđi olarak adlandırdılar ve bunların birer etnik grubu temsil ettiđini dűŐündűler.² Yunan glendisi, Meliti belediyesini temsil eden yerel bir konsey ve yerel kűltűr derneđi Elpida tarafından okul bahçesinde dűzenlendi. Bu kutlama yetkililer tarafından resmi ilan edildiđi için medya ve halkın katılımı yűksekti. Derneđin dans grubu ve çevre kűylerin kűltűr derneklerine ait dans grupları yerel bir műzik grubu eŐliđinde dans gűsterileri yaptılar. Repertuarlarında, Yunanistan'ın farklı bűlgelerine ait Litos, Gerondikos, Kori Eleni ve Hasapiko dansları da vardı. Program izleyicilerin de katıldıđı danslarla devam etti. Makedon glendisi, kűydeki diđer bir kűltűr derneđi olan Morfotikos Derneđi tarafından dűzenlendi. Bu etkinlik kűydeki bir meydanda gerçekteŐi Makedon glendisine yerel halk katılım gűsterdi ancak yetkililer bu etkinliđe ilgi gűstermedi. Makedon glendisindeki tek siyasi figűr Kuzey Yunanistan'daki Makedon azınlıđı temsil ettiđi dűŐűnűlen GűkkuŐađı Partisi baŐkanı ve űyeleri.³ Bu Őenlikte yine yerel bir műzik grubu eŐliđinde Florina ve çevresine ait danslar sergilendi. Bu yerel danslar arasında Poust-seno, Starsko, Leno Mome ve Zaramo vardı.⁴

İki Őenlik arasındaki tek çarpıcı fark, bahsedilen yerel dansların Yunan glendisinde Yunanca, Makedon glendisinde Dopia dilinde duyurulmasıdır.⁵ Benzer bir durum da birbirinin aynısı olan kimi Őarkıların Yunan glendisinde Yunanca Makedon glendisinde Slav dilinde sűylenmiŐ olmasıdır. İki Őenlikte de yetiŐkin katılımcılar birbirleriyle Yunanca ve Dopia dilinde sohbet ettiler. Hatta her iki Őenliđe de aynı ailenin űyeleri katıldı ve iki kız kardeŐin ođulları da Őenliklerin ana organizatűrleri arasındaydı. Bu iki kuzenin bűyűkanne ve bűyűkbabaları Őenliklerin birinde torunlarının gűsterisini izledikten sonra diđer Őenlikte akrabalarıyla buluŐmaya gittiler. Performansları biter bitmez, iki Yunan Őenliđi dansçısı Makedon Őenliđinde arkadaŐlarıyla buluŐtular. Aynı Őekilde Makedon Őenliđinde gűsterisi biten bir kadın dansçı erkek arkadaŐıyla buluŐmak için Yunan Őenliđine gitti. Farklı bir derneđin erkek dansçıları da "orada gűzel kızlar olup olmadıđını gűrmek için" Makedon Őenliđine gitmeden űnce Yunan Őenlindeki toplu danslara katıldı. Makedon Őenliđinde dans eden bir erkek dansçı da kuzeniyle gece kulűbűne gitmek için Yunan Őenliđine gitti.

² "Fűetes" veya "glendi", dini veya milli bayramlar ve panayırılarda genellikle akŐam dűzenlenen eđlencelere verilen isimdir. Yaygın olarak "glendi" kullanılmakla birlikte bűlűm anlamına gelen "fűetes" de kullanılır. (Ç.N.)

³ Ouranio Tokso, 1994'te kurulan siyasi parti.

⁴ Bu iki paragrafta sűz edilen Florina bűlgesine ait dansların isimleri bugűn aynı isim kalıplarına fakat farklı műziklere sahip dansları karŐılamaktadır.

⁵ Dopia, bugűne kadar Florina bűlgesinde birçok sakin tarafından konuŐulan belirli bir Slav lehçesidir.

Yunan şenliğinde sahne alan üçüncü dans grubunun bazı üyeleri Yunan şenliğinde kaldı, bazıları Makedon şenliğine gitti, bazıları ise kasıtlı olarak iki şenliğe de katılmaktan kaçındılar. Şenlikteki kırklı yaşların ortalarında ve ellili yaşların başlarındaki kadın ve erkeklerden oluşan bir dans grubu oldukça sıra dışıydı ve bu kutlamalara katılma umuduyla birkaç ay önce kurulmuşlardı. Ziyaretçilerin ve yerel halkın büyük kısmı ise kasıtlı olarak her iki şenlikten de uzak durdular. Güneş gözlüklerinden CD'lere, kasetlerden mücevher ve antikalara kadar her şeyi yarı fiyatına satan satıcıların tezgâhlarını incelediler ya da ışılı bir atlıkarıncaya binerek, panayırda beceri ve şans oyunlarında ödüller kazanarak çocuklarını ve kendilerini eğlendirdiler. Aynı zamanda Meliti'deki tek müzik kulübü de hareketlenmeye başladı. İçki içerek ve sohbet ederek, popüler Yunanca ve yabancı müzikleri dinleyerek, bu şarkıların sözlerine eşlik ederek ve kendilerini ritme bırakarak git gide daha fazla genç kulübü doldurdu. Bu gençlerin arasında her iki şenlikte de dans eden grupların üyeleri ve eğitmenleri, ayrıca daha önceden bu şenliklerde dans etmiş bölge gençleri de vardı. Her iki şenlik de gece geç saatlere kadar sürerken, gece kulübündeki gençler sabaha kadar eğlenmeye devam etti.

Köylülerin çoğu kendilerini “Dopioi” (çoğul) [Dopios (eril), Dopia (dişil)] olarak tanımlamaktadırlar. Bu terimi kendilerini köyde yaşayan Pontuslardan ayırmak için kullanırlar. Yerel dilde Dopioi, Pontioi, Vlachs ve Arvanites terimleri atıf ve tanımlama kategorisi olarak kullanılmaktadır (Barth, 1969: 10). Bu sınıflandırma aracılığıyla yerel halk kendilerini ayırır ve etnik kökenleri, yerel ifade biçimleri -dil kullanımlarını- ve dansları, şarkıları ve gelenekleri gibi kültürlerinin ayırt edici bileşenlerini muhafaza ederler. Yerel halk ayrıca göçmenler için Prosfiges terimini kullanırlar. Bu terim ise genellikle 1920'lerde; Karadeniz kıyılarından gelen Pontioileri, Türkiye'nin Avrupa'ya yakın kısmından gelen Thrakiotesleri ve Florina bölgesine yerleşen Küçük Asyalıları karşılamaktadır. Bölgede iki göçmen sınıfı daha bulunmaktadır. Bunlar yine 1920'lerde Eski Yugoslavya Cumhuriyeti'nin (FYROM) güneyindeki Bitola şehri ve çevresinden gelen Monastiriotestler ve Arnavutluk'un doğusunda bulunan Korça şehri ve çevresinden gelen Vorioiporteslerdir.

Tartışmalı olan etnik grup Dopioilerdir. Bu etnik gruba atıfta bulunmak için, siyasi ima içeren bir terim kullanılmamaktadır. Bu sebeple Dopioi terimini yerel halkın kastettiği anlamda kullanıyorum. Bu kelime Yunanca “yer” anlamına gelen “topos” sözcüğünden gelmektedir. Bu durum Dopioilerin toprakla uzun zamandan beri süregelen bağlantılarını ve tarihlerini vurgulamaktadır. Terim aynı zamanda 1920'lerde bölgeye gelen

göçmenler ile yerel halk arasındaki arazi paylaşımı hususundaki siyasi ve ekonomik çatışmalarla ilgilidir. Dopioilerin oldukça büyük bir kısmı kendilerini “Yerel Yunan Makedonları” [Dopioi Ellines Makedones] olarak tanımlarken küçük bir kısmı da kendilerine “Ulusal Makedonlar” demektedirler. Kendilerini “Yerel Yunan Makedonları” olarak tanımlayan grup bölgede her zaman var olduğunu iddia ettikleri bir Makedon azınlığa dâhil olduklarını söylemektedirler.

Florinalılar arasında yerel dansların bu etnik gruplara bağlanması hem sözlü hem de yazılı anlatımlarda oldukça yaygındır. Her bir etnik grubun kendilerine özgü bir dans repertuarı beklentisinde olmaları, Balkanlarda, en önemlisi ulus devletlerin oluştuğu bölgede milliyetçi hareketlerin ortaya çıktığı dönemde bölge halkının Osmanlı'nın son on yıllık dönemindeki kökenler ile ilgili görüşlerini yansıtmaktadır. Bu görüşe göre insanlar kültürün farklılık belirtme işlevi taşıdığı durumlarda farklı, homojen ve ayırt edilebilir gruplar halindedirler. İnsanları; uluslar, etnik gruplar ve azınlıklar biçiminde ayrılabilir kategoriler olarak algılayan bu kavram “tahminler üzerine çalışılan ve bölgede zorlukla ayırt edilebilen milliyetçi ideolojilerin iddiaları yeni ve ayrıcalıklı etnik ve milli kimliklerin üretimini ve korunmasını Batı medyasında ve Batı'nın politik kuruluşlarında bir fikrin belirgin şekilde vücut bulmuş hale gelmesini kolaylaştırılmasını” pekiştirmiştir (Cowan & Brown, 2000: 2-3). Yine de dans pratiği ve bireylerin yurkarda tarif edilenler gibi olaylarda ve sosyal yaşamın diğer alanlarındaki tutumları, devlet temsilcileri, azınlık aktivistleri ve diğer çeşitli analistler tarafından çok fazla vurgulanan kesin biçimde ayrılmış gruplar kavramına meydan okuyor. Dahası, bu tür yaklaşımlar iç içe girmiş sosyal kimlikleri ve kişi ya da grupların doğası ve bireysel faktörlerin ulus kurma sürecindeki rolü hakkında teorik sorular ortaya çıkarır.

Bu makale antropolojik yaklaşımın kültür görüşüne tam olarak uygundur çünkü kültürün kimlik oluşum süreçlerindeki rolüne; bir devletin sınır bölgelerinde yaşayan vatandaşlarının kültürel pratiklerine ve bunu ifade ediş biçimlerine, ulus ve devlet hakkındaki bilgimize dayanmaktadır (Donnan & Wilson, 1999). Devlet güçlü bir etken olarak kendisini dil, ırk gibi konularda homojen bir hale getirme çabasıdadır ve bu amacı gerçekleştirmek için de homojenliği halka çeşitli biçimlerde dayatır ancak bu kimi zaman bireylerin devletin bir destekçisi olmasına kimi zaman da bu dayatılan rollere karşı çıkmalarına sebep olur (Donnan & Wilson, 1999: 4). Bu çalışmada ayrıca Eric Wolf'un sınırlı ve homojen bir kültür fikrini ulus devlet anlayışına bağlamasına da değiniyoruz. Eric Wolf, kültürün durağanlığı ya da sıradanlığı yerine onun bir dizi süreçten oluştuğuna dikkat çekiyor ve

belli rol sahipleri tarafından belli koşullar altında ortaya çıkan kültürel uygulamalar ve fikirlerin olduğunu söylüyor (1982: 387). Eylem anında bu kültürel uygulamalar birleştirilir, parçalanır ve tekrardan kurulur (1982: 391). Kültür görüşünü bir süreç olarak benimseyerek, yaptıklarına anlam vermek için bireylerin eylemlerine ve bireylerin egemen ideolojileri sömürme biçimlerine dikkatimi çekiyorum (Ortner, 1984). Bireylerin toplumsal yapı içerisinde pasif alıcılardan ziyade aktif roller üstlenen aktörler olduğunu düşünüyorum. Bireyler bu etkileşim yapısı içerisinde iktidarın ve onun temsilcilerinin dayattığı anlamsal yapıları eleştirmeden kabul etmezler. Bu dayatılan anlamsal yapılarla alakalı seçimler yapar ve kabul ettikleri veya reddettikleri sembolleri kendi kültür ağlarına yerleştirecek stratejiler geliştirirler.

Bu çalışmada ulusal özdeşleşmeyi “değişken, bağlama özgü ve önceden belirlenmemiş ancak aktörler tarafından sürekli sömürülen bir süreç” olarak görüyorum (Cowan & Brown, 2000: 22). Dans bunu gerçekleştirmenin yollarından biridir. 1800’lerin sonundan itibaren bölgedeki kimlik oluşum süreçlerini inceleyerek başlıyorum. Dansın ulusal kimliğin bir göstergesi olarak ele alınışı 1980’lerin sonunda farklı bir Makedon kimliği talebiyle ortaya çıkan siyasi hareketlerle ilgili oluşuna değiniyorum. Daha sonra dansa yüklenen anlamın şekillenmesinde 1950’lerden itibaren rol alan çeşitli eğitim, kültür kurumları ve kişilerin etkilerini ele alıyorum. Et-nografik örneklerimde ise bu iki gelişmenin 1990’lardaki dans performanslarındaki etkisini arayarak bu etkiler sonucunda ulusal kimliğe yaklaşan veya ulusal kimlikten uzaklaşan bireyler arıyorum.

Tarihsel Perspektifte Kimlik Oluşum Süreçleri

Florina, Yunanistan’ın kuzeybatısında, Arnavutluk ve eski Yugoslavya sınırında yer alan bir bölgedir. 1913’te Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan, Arnavutluk, Romanya ve Türkiye’nin ulus devletlerinin sınırlarının belirginleşmesiyle beraber Florina, Yunanistan’ın bir sınır bölgesi olarak siyasi ve coğrafi önemini kazanmıştır. 1913’e kadar bu bölge Osmanlı idaresindeydi. Kırsal nüfusun çoğu ise Slav dillerini konuşan köylülerdi. 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarına dair olan kayıtlara göre bölgede çeşitli diller konuşulmaktaydı. Bölgedeki nüfus hareketleri, kültürel etkileşimler, ekonomik faaliyetler ve çok ulusluluk Osmanlı döneminin yaygın yapısına paraleldi. 19. yüzyılın sonuna kadar birçok akademisyenin kabul ettiği üzere Makedonya bölgesinin tamamında Osmanlı bürokrasisinin temel ayrımı dindi. Bu durum hem nüfusun idari birimlere bölünmesini hem de bölge sakinlerinin kimliğinin oluşmasını etkilemiştir.

19. yüzyılın sonunda bölgede Balkan milli hareketlerinin ortaya çıkışı o güne kadar milli bir çağrışım yapmayan kavramlara milli anlamlar yükleyerek toplumun kimlikleri algılayma biçimini değiştirmiştir. Bu noktada ulus en önemli aidiyet unsuru haline geldi. Yunanistan, Bulgaristan ve belli bir seviyeye kadar Sırbistan ve Romanya, Makedonya bölgesinde toprak taleplerinde bulunarak ulusal kimliklerinin varlığını kanıtlamaya çalıştılar. Balkan devletleri, halkın desteğini toplamak için Osmanlı ile kimi zaman şiddet kimi zaman iş birliği ile mücadele etti (Vakalopoulos, 1986). Florina bölgesinde ve Makedonya'nın tamamında milliyetçiliğin yerel halka etkisi ve yerel halkın bu sınıflandırmalara olan tepkileri birçok gözlemci ve araştırmacı tarafından ele alınmıştır (Abbot, 1903; Vermeulen, 1984; Gounaris, 1993). Florina bölgesinin özelliği ise tüm bu fikir ayrılıklarının merkezinde olmasıydı. Bireylerin ailelerinin, hane halklarının ve köylerinin algılanan tehditlere veya çıkarlara, maddi ihtiyaçlara ve kişisel önceliklere yanıt olarak ulusal bağlılıklarını değiştirdiği “ulusal hareketlilik” olgusu, bazı durumlarda tekrar tekrar vurgulanmıştır (Agelopoulos, 1995; Cowan, 1997).

Osmanlı'nın Balkan Savaşları ve Bükreş Antlaşması sonucunda Balkanlardan çekilmesi de Makedonya üzerindeki toprak talebi sorunlarını sonlandırmamıştır (Vakalopoulos, 1988: 215-219). Florina bölgesi bir imparatorluk yönetiminden çıkıp ulus devlet idaresine girse de bölgenin çok kültürlü ve çok dilli yapısı değişmedi. Ancak bu durum ilerleyen süreçteki yıkıcı olaylar sonucunda değişmeye başladı. Sırbistan ve Arnavutluk'un yakın şehirlerindeki Yahudi ve Yunan ailelerin neredeyse tamamı Florina bölgesine yerleşti. Öte yandan 1920'lerin ortalarında bölgeye oldukça farklı kültür dairelerinden gelen aileler de yerleşti. Bu aileler Mübadele sebebiyle Anadolu'ya göçmek zorunda bırakılan Müslümanların yerine yerleşen Anadolu'dan gelen Ortodoks Hıristiyanlardı. Bu yeni gelen grup “göçmen” [prosfiges] olarak adlandırıldı ve hem dil hem de kültür açısından farklılıklar gösterecek de Yunan olarak kabul edildiler. Prosfigeslerin ekonomik sıkıntıları, yerel halkla aralarında ortaya çıkan ve uzun süren toprak paylaşımı sorunları politikacılar tarafından kullanıldı ve ulus devlet öncesinde bölgede görülen etnik ayrışmaları devam ettirdi (Michailidis, 1997: 126-127).

Yunan devletinin yeni doğru olarak kabul ettiği çıkış noktası kültürel özellikleri barındıran bir milli kimlik inşa etmektir. Bu amaçla devlet, homojen bir yapıyı norm haline getirerek bu ulusal kimliğe uymayanları dışladı. Tam da bu sebeple Dopioiden kültürel farklılıkları sebebiyle iktidar tarafından sorunlu bir anormallik ya da komşu devletlerin temsilcileri olarak

algılandılar (Cowan & Brown, 2000: 11). Bu grup çoğu zaman milli kimliğe uygun olduklarını çeşitli semboller ve eylemlerle yani dansları, dilleri, yerel şarkıları ve diğer kültürel uygulamalarıyla kanıtlamak zorunda kalırlar. Metaxas diktatörlüğü (1936-1940) sürecinde bu etnik grupların Yunan olmayan sembolleri ve eylemleri yasaklanarak cezalandırılınca tüm bu farklılıklar marjinalleşmiş ve damgalanmış bir kültürel kimlik haline dönüşürmüştür (Cowan & Brown, 2000: 11-12). Bu durumun sonucu olarak Florina bölgesindeki bu grupların kendilerini diğerlerinden ayrı görmelerine ve aynı kültüre ait olduklarını hissedenler arasında bir topluluk duygusunun oluşmasına yol açtı.

1940-1950 arası bölge tarihinin en çalkantılı dönemiydi. Hem II. Dünya Savaşı hem de Yunan İç Savaşı bölgedeki yerel halk arasında farklı siyasi grupları destekleyenler arasında gerilimin artmasına sebep oldu. 1941 ilkbaharında Alman ve Bulgar birlikler bölgeyi işgal etti. Dopioi köyleri kendilerini “Bulgar” olarak tanımlayarak Bulgarlar ile anlaşma yaptılar. 1945’te de iç savaşın patlak vermesiyle aynı köyden insanlar, arkadaşlar hatta aynı ailenin üyeleri kendilerini birbirlerine karşı savaşırken buldular. Yunan Komünist Partisi, bölgenin kontrolünde söz sahibi olmak için Makedonya’nın bağımsızlığını destekleyerek Dopioi’den oluşan “Slavomakedones” adındaki gerilla güçlerini oluşturdu. Makedon milli kimliğini oluşturmak amacıyla çeşitli yöntemler kullanıldı.

Bu hareket 1944’te kurulan ve genel politikaları diğer Balkan devletleriyle hemen hemen aynı olan Yugoslav Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti tarafından desteklenmiştir (Hill, 1995). 1949’da Yunan komünist güçlerinin iç savaşı kaybetmesi üzerine siyasi göçmen olarak bilinen birçok Dopioi Florina bölgesini ve Yunanistan’ı terk ederek Yugoslavya ve Doğu Avrupa’daki diğer ülkelere gittiler. İç savaşın ardından, bölgede komünist karşıtı bir iklim ve komünistlerin zulmü hâkim oldu, buna da ekonomik durgunluk ve bölge sakinlerinin göçü eşlik etti ve ekonomik kalkınma olanakları hızlı ve büyük ölçüde tüm koşullarda azaldı.⁶

Dans ve Farklılığın İnşası

Eylül 1991’de Yugoslavya’nın parçalanmasıyla birlikte saha çalışmamı yaptığım Eylül 1998 ile Nisan 2000 sürecinde FYROM ile Yunanistan arasındaki fikir ayrılığı sebebiyle bölgede düşük hassasiyet ve gerilim hala tecrübe edilmekteydi. Makedonya adının FYROM tarafından kullanılmasına Yunanistan’ın itiraz etmesi ve FYROM tarafından Yunanistan’ın kuzeyinde tarih, dil ve kültür açısından bastırılmış bir Makedon azınlığının bulun-

⁶ Göç sonucunda nüfus 1951 ile 1991 yılları arasında %26 oranında azalmıştır.

duğunu iddia etmesi üzerine diplomatik çekişmeler ve ekonomik saldırılar başladı.⁷ 1990'ların başında ise bölgede ezilen bir Makedon azınlık adına haklar talep eden yerel siyasi hareketler ortaya çıktı. Bu siyasi hareketlerin ortaya çıkmasıyla birlikte kültürel meseleler ve siyasi haklar konusundaki anlaşmazlıklar arttı, böylece yerel sosyal yaşamda çatışma temelli bir atmosfer oluştu. Bu siyasi hareketler özellikle Dopioidi etrafında şekillendi ve onları temsil ettiklerini iddia etti. Birbirine bağlı olaylar dizisi içinde etkileri olan bu yeni durum, kimlik siyasetinin uygulanması ve kültürün politik kullanımı için fırsatlar verdi.

MAKIBE olarak bilinen “Balkan Refahı İçin Makedonya Hareketi” adlı örgüt 1991’in eylülünde Florina bölgesinde kuruldu (Chotzidis, 1997: 146). MAKIBE, Yunan hükümetini Dopioidi'nin kendi kültürlerini yaşatma ve geliştirme haklarını kısıtladıkları gerekçesiyle diğer suçlamaların yanında bu gruba karşı insanlık dışı, ırkçı ve adaletsiz bir politika uygulamakla suçladı. MAKIBE çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşlara başvurarak Dopioidilerin temel hak ve özgürlüklerine sahip olmaları ve kültürlerini yaşayabilmeleri için mücadele verdi. Bölgede Makedon kültürünü korumak amacıyla yerel derneklerin kurulmasını talep etti. 1994'te, MAKIBE'nin yerini almak için ve o yılki Avrupa seçimlerine katılmak amacıyla “Gökkuşaağı” adlı siyasi parti kurulmuştur.⁸ Bu siyasi parti, MAKIBE ve Avrupa Parlamento Grubu tarafından desteklendi. Seçim bildirisi MAKIBE'nin manifestosuna dayanmaktaydı. Gökkuşaağı Partisi, Makedon kültürünün korunması ve bölgedeki Makedon kimliğinin tanınması taleplerini sürdürdü ve yoğunlaştırdı. Gökkuşaağı Partisi, seçim manifestosunda da iddia ettiği gibi “Yunanistan'da yaşayan Makedon azınlığın örgütü olarak hareket etmektedir” (Novazora, 1997: 4).

Bu siyasi hareket Dopioidilerin ortak tarihe, dile ve kültüre sahip bir topluluk olduğuna atıfta bulunarak Makedon azınlığın sosyal anlamda varlığını tesis etmeye ve Dopioidilerin Yunan hükümeti tarafından tanınmasını sağlamaya çalıştı (Cowan, 2001). Gökkuşaağı, bir siyasi parti olarak 1994 ile 1999 arasındaki tüm ulusal seçimlere ve Avrupa seçimlerine katıldı. 1145 oy aldığı 1999 Avrupa seçimlerinde oylarının %40'ını kaybetti. Bu Florina bölgesindeki oyların yalnızca %3.61'ine denk geliyordu. Bu güç kaybı partinin Nisan 2000'de yapılan ulusal seçimlere girmemesinin nedenlerinden biri oldu. Bu hareketi destekleyenler Yunan hükümetini gerçek değerleri çarpıtmakla suçladılar. Bu değerler de azınlığın farklılığını gösteren anahtar değerlerdi. Makedon azınlığın farklılıklarını muhafaza etmek için

⁷ Yunanistan, topraklarındaki Makedon azınlığı hiçbir zaman tanımamıştır.

⁸ Yunanca, Ouranio Tokso, Slavca Vinozhito. Gökkuşaağı partisinin o dönemdeki dergisi Zora (Şafak)'daki azınlık söylemini analiz için bkz. Chotzidis (1997).

alınan önlemler kapsamında, kültür dernekleri ve dans topluluklarını kurarak dans gösterileri ve etkinlikler düzenlediler. Manifestolarında da belirttikleri gibi Gökkuşluğu Partisi üyeleri, Yunan hükümeti tarafından reddedilen ritüel ve sembolleri kullanarak kendi kolektif bilinçlerini ve sembollerini yaratmayı denediler. “Ulusal kültürü geliştirme anlayışlarına göre öncelikli siyasi hedef Gökkuşluğu Partisi üyelerinin özellikle Makedon şarkılarının ulusal benlik algısı açısından olumlu bir etkiye sahip olduğu yerlerde kültür derneklerine sistemli biçimde dâhil olmalarıdır.” (Novazora, 1997: 5).

Gökkuşluğu Partisi'nin bu söylemi, Yunan hükümeti ve resmi söylemi savunanlar tarafından milli ideolojinin en temel varsayımlarından birinin reddedilmesi olarak algılandı. Gökkuşluğu Partisi ve destekçilerine göreyse azınlıkların kendilerine ait farklı kültürleri vardı ve bu öne çıkmalıydı. Bu sorunu çözmek için her iki taraftan da milliyetçiler kendilerine özgü kültürlerin kayıtlarını tuttular ve bu kültürü yaşatan insanlardan yararlandılar. Bu sebeple dans, vatandaşları (Yunanlar), diğerlerinden (Makedonlar) ayıran keskin bir sınır işareti oldu. Katılımcı olmasından önce bir gösteri olan dans etkinlikleri farklılıkların inşası ve gösterilebilmesi için uygun bir bağlam haline geldi.⁹ Bu dans etkinlikleri zamanla siyasi birer olaya dönüşerek azınlıkların farklarını öne çıkarmaya çalışan ve azınlıkların hakları için mücadele eden gruplar tarafından bir anlamda sömürüldüler. Dans etkinlikleri, ötekileştirme ve benimsemenin birer aracı olarak görüldü ve Yunanlı olmanın ya da Makedon olmanın gösterisi olarak düzenlendiler.

Dansı Sergilenecek Bir Ürün Haline Getirmek

Dönemin derin bir biçimde politikleşmiş iç savaş sonrası sürecinde ve Eski Yugoslavya'nın kurulmasından sonra, Yunan milli kimliğinin güçlenmesi için ulusal değerler vurgulanmış ve özellikle de Kuzey Yunanistan'da milli duyguların güçlenmesi için çalışılmıştır. Dans hem kültür dernekleri gibi özel kuruluşlar hem de hükümet tarafından bu amacın gerçekleşmesi için kullanılan bir araçtı. Eğitim kurumları ve burslarla, dansa yüklenen anlamların çerçeve ve mekaniği ile dansa yüklenen iletişim ve ifade etme

⁹ Dans olaylarını tanımlarken Andriy Nahachewsky'nin (1995) önerdiği katılımlı ve sunum kategorilerini yararlı buluyorum. Nahachewski bu kategorileri danslar arasında ayırım yapmak için önerse de ben onları Koutsouba'nın (1997: 67-76) yaptığı gibi dans etkinlikleri arasında ayırım yapmak için kullanıyorum. Sunum kategorisine bakıldığında ya seyirci önünde bir sahnede sergilenen dans gösterisi ya da kırsaldaki dans gruplarının gösterileri görülür. Düğün törenleri, özel aile kutlamaları, panayırlar, resmi dans akşamları ve diğer spontane dans etkinlikleri gibi katılımlı etkinlikler, bu etkinliğe katılanların önceden prova yapmadan katıldıkları etkinliklerdir. Dans sunumlarının ardından gelen serbest dansa ise izleyiciler de katıldığı için sunum dansları ve katılımlı dans birlikte de görülebilir.

anlamalarının dans gösterilerinde organizasyonunu sağladı (Bauman, 1992: xvii). Kültürel süreklilik ve bölgedeki dans kültürü ile Yunanistan'ın geçmişi arasındaki doğrudan bağ kamusal söylemin dans ve onun pratiğinin ideolojik bağlamını şekillendirmiştir.

Ulusal danslar¹⁰ ilk olarak 1950'lerde Vasiliki Proina tarafından kurulan yerel dans topluluklarınca Florina ve çevre köylerde düzenlenen etkinliklerde öğrenilerek icra edildi. Vasiliki Proina, Yunan kraliçesi tarafından desteklenen, köylerdeki gençlerin yaşam koşullarını iyileştirmek için çalışan ve temelde ulusal sadakati teşvik eden resmi bir kurumdu. Aynı zamanda, Dopioi'ye ait yerel danslar, koreografileri düzenlenip Helenik isimler aldı. Bu dansları bir Dopioi dansçısı kadın ve erkeklerden oluşan gruplara öğretti ve bu gruplar çeşitli etkinliklerde sahne aldı. Gösteriler ve grubun başarısı ülke çapında ses getirdi ve bu danslar Florina'nın dansları olarak adlandırıldı. Yine 1950'lerin başında Florina'da yaşayan seçkin bir grup kadın tarafından "Likeion ton Ellinidon" adlı kültür derneği kuruldu. Dernek, çeşitli ulusal etkinliklerde dans gösterileri yapan ve modern Yunan danslarının antik Yunanla bağlantısını kostümleri aracılığıyla vurgulayan bir kadın dans grubunu kullandı. 1960'ların sonlarına doğru bu grubun başına, orta Yunanistan'dan ülke çapında tanınmış bir dans eğitmeninin gelmesiyle beraber dans grubu yeniden organize edildi, yerel danslar da programa dâhil edildi ve böylece kırsala ait olan bu danslar kent bağlamına taşındı. Buna rağmen yeni gelen dans eğitmeni yerel danslardan adı kulağa Yunanca gelenlerinin isimlerini muhafaza ederken siyasi açıdan sorun çıkarabilecekleri programa dâhil etmedi.

1970'lerin başında ise sanayileşme ve modernleşmeyle gelen yeni yaşam biçiminin dansların kaybolmasına sebep olduğu fikri hâkimdi. Dansların, dans grupları tarafından sunulması ya da araştırmacılar tarafından kitap, fotoğraf, kaset, kayıt aleti gibi araçlarla korunması ve geliştirilmesi gerekiyordu. Florina bölgesinde de Yunanistan'ın diğer tüm bölgelerinde olduğu gibi folklorcular, araştırmacılar ve çeşitli dans eğitmenleri tarafından kültür içerisinde varlığını sürdüren danslar, kostümler, melodiler ve şarkılar aranılıyordu. Bu sayede dansın yöntemi gelişmeye başladı. Sonuç olarak gelenek hakkındaki söylemler farklı bir sosyo-politik bağlama taşınarak farklı bir işlev edindi böylece kültür sembolik bir değer olarak yerel siyasette kendine yer buldu. 1980'lerde Florina bölgesindeki tek dans grubu Aristotelis Kültür Derneği'ne aitti. Milliyetçi bir ideoloji benimseyen

¹⁰ Yunanistan'ın güneyine ait danslar Yunan ulusal dansları olarak tanımlandı (Atzaka & Loutzaki, 1999).

Aristotelis Kültür Derneği Florina bölgesindeki en güçlü özel kurumdu. Bu derneğin politikasına göre ulusal kimliğin güçlenmesi kültürel unsurların geliştirilmesi ve hem milli duyguları hem de bölgenin Yunanlılığını güçlendiren ulusal yıl dönümlerinin kutlanmasıyla sağlanmalıdır. Derneğin dans grubu zamanla oldukça aktif hale geldi ve yalnızca Florina bölgesinde değil Yunanistan'ın tamamında ve hatta yurt dışında da kültürel etkinliklere katıldı. Aynı zamanda bölgede dans eğitimi verilmesi valiliğe bağlı bir eğitim kurumu olan NELE'nin ana faaliyetlerinden biriydi. NELE, çeşitli projeler aracılığıyla yerel halkın ekonomik açıdan kalkınmasını amaçlayan bir devlet kurumuydu. Çoğu durumda bu projelere bir kültür derneğine fon sağlanması ve bir dans grubunun kurulmasıyla başlandı. 1980'lerde köylerde birçok kültür derneği bu şekilde kuruldu.

1990'ların başında Yunanistan'da dans, kolayca şekillendirilebilen ve manipüle edilebilen bir kültür ürünü olarak görülmekteydi. Sınırlandırılmış ve tipik bir grup Florina bölgesindeki dans gösterilerine ait, adım isimleri Slav dillerinde üretilip Yunancaya çevrilen dans Dopioi'ye atfedilmiştir. Dans toplulukları yalnızca bu geleneğin değil aynı zamanda Yunan milli kültürünün de koruyucu melekleri olarak düşünülmekteydi. Kültür dernekleri çatısı altındaki dans gruplarına katılarak dans eğitimlerine katılmak oldukça yaygındı ve hem kasaba hem de köydeki çocuk ve gençler için temel sosyalleşme yollarından biriydi. Dans gruplarının sahne aldığı etkinlikler kültürün kolektif temsilleri olarak değerlendirildi. Bu durum Handler'in (1988: 52) "kültürel nesneleştirilmenin kurumsallaşması" ve "kültürün siyasallaşması" olarak adlandırdığı duruma örnektir. Dans, kaydedilebilir bir unsur olarak kabul edildi ve faaliyet gösterdiği -muhtemelen ortaya çıktığı sosyal ortamdan çıkarıldı ve izole edildi. Sonrasında ise milli ideolojinin standartlarına uyacak biçimde değiştirildi. Dans, fotoğraflanabilir, videoya kaydedilebilir, adım kalıplarına göre analiz edilebilir, öğretilir ve organize bir performansla sunulabilirdi. Komşu ülkelerin ulusal danslarına benzediği düşünülen her unsur bu revizyonun dışında tutuldu veya değiştirildi. Yerel kültür, yalnızca milli kültürü temsil eden unsurları barındıracak biçimde saflaştırıldı. Dans ve kültür hakkındaki bu düşünceler, 1990'dan sonra bölgede yaratılan yeni kültürel çatışma bağlamında kullanıldı.

İkilemler ve Eylemler

1991'den sonra Makedon tartışmasının yeni bir aşamaya girmesinin dans performansına etkisi büyük oldu. Dans gruplarının performanslarını içeren halka açık etkinliklerin sayısında artış oldu. Fırsatlar çeşitleniyordu; ulusal bir anma töreni veya yerel bir aziz günü kutlaması, siyasi veya dini

bir lider için düzenlenen resepsiyon, yerel bir geleneğin canlandırılması, bir dans festivali, daha büyük kültürel etkinlikler veya yerel kültür dernekleri tarafından düzenlenen dans geceleri, bölgede düzenlenen bir sempozyumun yemeği, ya da yerel yöneticilerin herhangi bir konudaki konuşmaları. Gösteriler halka açık meydanlarda, açık hava sahnelerinde, tiyatrolarda, otellerin yemek odalarında ya da her türlü dans pistinde düzenlenebilirdi. Devletin çeşitli kurumlarındaki yetkililer ve medya temsilcileri bu etkinliklere resmi misafir olarak katılırdı, duruma göre başka kişiler de onur konuğu olarak davet edilebilirdi. Danslar canlı ya da kaydedilmiş müzikler eşliğinde, özel araçlar (kostümler, koreografiler) ile sunulur, incelenmek ve değerlendirmek üzere seyirciler tarafından izlenir.

Dansa katılım, büyük bir siyasi önem kazandı. Genelde aile bağlarına ya da toplumsal bağlara bir övgü olan dans artık devlete karşı ya da devlet lehine bir eylem olarak algılanıyordu. Florinalılar zor bir seçimle karşılaştılar; dans etmek ya da etmemek. Bölge halkı ve bireyler; duruma, temsilcilerin konumlarına, bağlantılarına ve daha birçok olasılığa göre biz-onlar, doğru-yanlış, yasal-yasadışı olarak ikiye bölündüler. Bu koşullar altında, etkinliğe katıldıklarında ya da katılmadıklarında, dans edip etmediklerinde çeşitli kimlikler ya da özellikler arasında seçim yapmak zorunda kaldılar. Bireyler açısından aidiyet kategorilerini seçme özgürlüğü oldukça kısıtlandı. Slav dilinde şarkı söyleyerek bu danslara katılmak devlet kurumları ile birçok Yunan açısından “Yunan karşıtı” bir eylem olarak görülüyordu. Bir kişi ya da topluluk Hasapiko yaptığındaysa bu Yunan olarak görülüyordu. Aynı dans Zaramo olarak icra edildiğindeyse bu Yunan dansına karşı bir meydan okuma olarak algılanıyordu. Bir dans grubu Kori Eleni’yi oynarsa dansın Yunan olduğunu ifade etmiş sayılırdı. Başka bir grup aynı dansı Leno Mome olarak yaparsa bu Yunan sayılmazdı. Bir kişi Tsetfornata yapmak istediğinde o kişiye milli açıdan şüpheli olarak bakılırdı fakat aynı dansı Aravoniasmata adıyla icra etmek isterse hiçbir sorun olmazdı. Bir dansın adımları ya da melodisi tartışıldığı takdirde bu dansın kimin icra ettiğine göre karar verilir. Örneğin, Raikos 1980lerin sonuna kadar Florina bölgesindeki şehirliler tarafından Yunan olmayan bir dans olarak görülürken 1990’ların başında bu dans kentin dans grupları tarafından sergilenmeye başlandı.

Eğer bir dans, Gökkuşaağı Partisi üyelerinden biri ya da bir aktivist tarafından bir şenlikte icra edilirse damgalanıyordu. Bir Dopioi topluluğu Gökkuşaağı Partisi aktivistlerinin, çocuklarının dans gösterilerinden birini kaydettikleri ve bunları FYROM’un başkenti Üsküp’teki televizyon programında yayınladıkları için kızgın olduklarını itiraf ettiler. Ulusal anlamda kendini

Makedon olarak gören bir dans grubunun üyesi, Gökkuşluğu Partisi aktivistlerinin kendisini siyasi amaçları doğrultusunda kullandıklarını hissettiğini söyledi. Bir Dopioi köyünden gelen başka bir köylü, beni şölene davet ederken Gökkuşluğu Partisi üyelerinin de şölene katılmaları ihtimali yüzünden endişeli olduğunu söyledi. Çünkü birkaç sene önce bir şölene katılmış ve dans etmişti. Bu dansları gören Kanada'daki akrabaları ise onu Makedonları desteklediği gerekçesiyle eleştirmişti.

Çoğu durumda insanların durumu ve siyasi görüşleri anlamları değiştirdi. Dopioi köylerinin birinden gelen genç müzisyen bölge halkının Yunan kimliğini kanıtlamak amacıyla dansların varlığını kullandı. Öte yandan müzisyenin dedesi Yunanca bilmediği halde kendisini Yunan olarak görmüş, müzisyenin babası ise Makedon olduğunu açıkça belirtmiştir. Çoğu zaman, dansın bir bağlamda saflaştırılmasını teşvik eden ya da dansı Yunan milli kimliğinin işareti olarak kullananlar bu eylemleri gözden düşürerlerdi. Bir kültür derneğinin Dopioi üyesi derneğin dans grubunun Yunanca adıyla Lito dansını icra ettiğini onaylarken bu dans için, dansın Slavca adı olan Poustsenoyu kullanmakta ısrar etti.

Öte yandan ya dansa yönelik belli bir politik anlam yüklenmedi ya da dans bir sosyal bellek ürünü olarak algılandı (Cowan, 1997: 165). 60 yaşındaki bir adam müzisyenlerden Makedonya'nın Yunanlığının tartışılmaz olduğunu ifade eden ve siyasi bir Yunan şarkısı olan Makedonia Xakousti'yi istedikten hemen sonra FYROM'un milli kahramanı Gotse Deltsef'e adanmış bir dans istedi. 55 yaşındaki bir kadın Kori Eleni'yi öğrenmeye oldukça hevesliydi ve bir dans öğretmeninden ona bu dansı öğretmesini istedi. Bu dansı, annesi dans ettiği için sevdiğini söyledi ve köyde Leno Mome'yi çok güzel oynadıklarını hatırladığını ekledi. Dans öğretmeni ona Leno Mome mi yoksa Kori Eleni mi öğrenmek istediğini sorduğundaysa kesinlikle Kori Eleni'yi istediğini ifade etti. Dans ayrıca oldukça duygusal durumlara geçişi de kolaylaştırır. Bu anlarda bazı danslar etnik gruplar arasındaki sınır belirleyiciliklerini ve politik önemlerini yitirirler. Dopioi köyündeki bir düğünde, Dopioi misafirler törenin önemli bir anında geline kilisede eşlik eden kişi, müzisyenden bir anlamda rakipleri olan Pontioi'ye ait olduğunu önemsemeden Kazatska çalmasını istedi.

Sonuç

Bu makale, Florina bölgesinde dans etmek ve dansla ilişkili gösterilerle milli kimliğin tanımlanması sürecinde bireysel etkenlerin rolünü araştırmıştır. Çeşitli etmenlerle milliyetçi fikirlerin bütünleştirici biçimde dayatılması on dokuzuncu yüzyılın sonundan bu yana bölge tarihinde sıkça karşılaşılan bir uygulama olmuştur. Bu uygulamalara tepki olarak çe-

şitli aidiyet kategorileri ortaya çıkmıştır. Yunan devleti bu kategorileri, ele alınması ve milli birliğe dâhil edilmesi gereken, kültürel açıdan farklı ve homojen gruplar olarak algıladı ve bu kavramı grup üyelerine dayattı.

Dansın kullandığı politik ve ideolojik bağlamın temsili ve ulusla özdeşleşmiş etnografik örnekler her zaman inşa halindedir ve hegomonik ulusal söylemle ilişkisinde kendine yer edinir. Ulus devlet anlayışı bir kişinin belirli bir türden (etnik, milli, cinsiyet) yalnızca bir kimliğe sahip olabileceği fikrini savunur ve bireyler bu fikri “gerçek” olarak yaşayabilirken, sosyal durumlara yanıt olarak eylemlerinin anlamlarını sürekli olarak değiştirir ve tartışır. Her şeyden önce devlet biz ve onlar gibi ikilemler barındırırsa da bunlar kültürel mantıkta rol oynayan sosyal aktörlerdir, yaşadıkları sosyal çevreyi benimsemek amacıyla daha akışkan stratejileri kabul etmektedirler.

Florina bölgesinde yaşayan bireyler, kendilerine diğerlerinden daha fazlasını sunan en güçlü kimliği ya da kendilerini “kısıtlamak” yerine onlara özgürlük alanını sağlayan en güçlü kimliği benimsiyorlar gibi görünmektedirler. Devlet politikaları ve diğer milliyetçi hareketler, yerel dansları siyasi bir gündem ya da gayri meşru ve tehlikeli gören bir yanlış anlamaya dayandığı müddetçe bireylerin çok boyutlu kimlikleri her türlü bütünleştirici girişime karşı ve tanımlanamayan olarak algılanacaktır.

Kaynakça

- Abbot, George F. (1903). *The Tale of a Tour in Macedonia*. London: Arnold.
- Agelopoulos, Georgios (1995). “Perceptions, Construction and Definition of Greek National Identity in Late Nineteenth–Early Twentieth Century Macedonia”. *Balkan Studies*, 36/2: 247–263.
- Atzaka, Evangelia and Loutzaki Irene (1999). “Choros stin Ellada”. *Ekpedeftiki Elliniki Egiklopedia: Theatro–Kinimatografos–Musiki–Choros. Ekdotiki Athinon*, 28: 327–341.
- Barth, Fredrik (1969). “Introduction”. *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Difference*. Ed. Fredrik Barth. Oslo: Universitets Forlaget, 9–38.
- Bauman, Richard (1992). “Performance”. *Folklore, Cultural Performances, and Popular Entertainments: A Communications Centered Handbook*. Ed. Richard Bauman. Oxford: Oxford University Press, 41–49.
- Chotzidis, Angelos (1997). “Arthroxi kai Domi tou Meionotikou Logou: To Paradeigma ton Moglenon kai tis Zora”. *Taftotites sti Makedonia*. Eds.

- Vasilis Gounaris, Iakovos Michailidis, and Georgios Agelopoulos. Athens: Ekdoseis Papazisi, 143-169.
- Cowan, Jane and K. Brown (2000). "Introduction: Macedonian Inflections". *Macedonia: The Politics of Identity and Difference*. Ed. Jane K. Cowan. London: Pluto Press, 1-27.
- Cowan, Jane K. (1997). "Idioms of Belonging: Articulations of Local Identity in a Greek Macedonian Town". *Ourselves and Others: The Development of a Greek Macedonian Cultural Identity since 1912*. Eds. Peter Mackridge, Eleni Yannakakis. New York and Oxford: Berg, 153-171.
- Cowan, Jane K. (2001). "Ambiguities of an Emancipatory Discourse: The Making of a Macedonian Minority in Greece". *Culture and Rights: Anthropological Perspectives*. Eds. Jane K. Cowan, Marie-Benedict Dembour, and Richard A. Wilson. Cambridge: Cambridge University Press, 152-176.
- Donnan, Hastings and Thomas M. Wilson (1999). *Borders: Frontiers of Identity, Nation and State*. Oxford: Berg.
- Gounaris, Vasilis (1993). "Ethnotikes Omades kai Kommatikes Parataxis sti Makedonia ton Valkanikon Polemon". *Ta Ogdonta Chronia ton Valkanikon Polemon (1910-1914)*. Athens: ELIA, 189-202.
- Handler, Richard (1988). *Nationalism and the Politics of Culture in Quebec*. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Hill, Peter (1995). "Die Herausbildung einer Makedonischen Nation". *Die Slavischen Sprachen*, 46: 201-214.
- Koutsouba, Maria (1997). *Plurality in Motion: Dance and Cultural Identity on the Greek Ionian Island of Lefkada*. PhD Thesis. London: Goldsmith's College, University of London.
- Michailidis, Iakovos (1997). "Slavofonoι kai prosfiges: politikes sinistoses mias oikonomikis diamachis". *Taftotites sti Makedonia*. Eds. Gounaris, Vasilis, Michailidis, D. Iakovos and Agelopoulos B. Georgios. Athens: Ekdoseis Papazisi, 123-42.
- Nahachewsky, Andriy (1995). "Participatory and Presentational Dance as Ethnochoreological Categories". *CORD Dance Research Journal*, 27/1: 1-15.
- Nova Zora (1997). *Political Manifesto of the 'Vinozhito' Party*, 1: 4.
- Ortner, Sherry B. (1984). "Theory in Anthropology since the Sixties". *Comparative Studies in Society and History*, 26: 126-166.

- Vakalopoulos, Konstantinos (1986). *I Makedonia stis paramones tou Makedonikou agona (1894 - 1904)*. Thessaloniki: Barbunakis.
- Vakalopoulos, Konstantinos (1988). *Epitomi istoria tis Makedonias: Tourkokratia*. Thessaloniki: Kiriakidis.
- Verdery, Katherine (1994). Ethnicity, Nationalism and State-making. *The Anthropology of Ethnicity: Beyond 'Ethnic Groups and Boundaries'*. Eds. H. Vermeulen and C. Govers. Amsterdam: Het Spinhuis, 33-58.
- Vermeulen, Hans (1984). "Greek Cultural Dominance among the Orthodox Population in Macedonia during the Last Period of the Ottoman Rule". *Cultural Dominance in the Mediterranean Area*. Eds. Anton Blok and Henk Driessen. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen: pp. 225-55.
- Wolf, Eric (1982). *Europe and the People without History*. Berkeley: University of California Press.